

REFERĀTS "KRISTUS PRIESTERĪBA VECĀS DERĪBAS PRAVIETOJUMOS", LAILA ČAKARE, DR. THEOL.

Referāts nolasīts 2.Ekumēniskajā teoloģiskajā konferencē, kas veltīta Priesterības gadam.

1. Priesterības aizsākumi Ārona priesterība

Priesterība, priesteru amats un kalpošana kristīgajā Baznīcā nav kaut kas pēkšņi radies tukšā vietā, kaut kas iepriekš nebijis. Priesterība Vecajā Derībā ir būtisks aspekts Dieva attiecībās ar Viņa izredzēto tautu.

Pie Sinaja kalna dodot baušļus, Dievs liek pamatus arī visai turpmākajai dievkalpošanai. Tiek doti sīki norādījumi par Saiešanas telts celšanu un iekārtošanu – proti, vietu, kur tiks veikta kalpošana. Un tikpat detalizēti norādījumi tiek doti par priesterības amatu, jau sākot ar to, kādas drēbes Saiešanas teltī jāvalkā Āronam un viņa dēliem (2Moz 28). Tikpat liela vērība pievērsta tam, kā jānotiek priesteru iecelšanai amatā (2. Moz. 29) un kādi ir priesteru kalpošanas pienākumi (2Moz 30; sīkāk – 3Moz). Ārona priesterība tiek dota Israēlam brīdī, kad no atsevišķām dzimtām un ciltīm sāk veidoties viena tauta. Priesteriem jāpalīdz veidot un uzturēt arī tautas kopība, gādājot, lai tauta paliktu uzticīga savam Dievam – vienīgajam patiesajam Dievam, debesu un zemes Radītājam. Savukārt daudzie dažādie upuri ir sava veida instruments, ar kura palīdzību tauta uztur un pastāvīgi atjauno Derības attiecības ar Dievu. Par to, lai upuru sistēma tiktu pienācīgi lietota, ir atbildīgi priesteri – viņiem jāgādā, lai pareizie upuri tiktu pienesti pareizajā laikā un pareizajā vietā.

Senākā priesterība – ģimenes galva

Tomēr Ārona un viņa pēcnācēju priesterība nav senākā priesterības forma, kas minēta Vecajā Derībā. Priesteriskas kalpošanas elementus varam ieraudzīt jau uzreiz pēc cilvēku izraidīšanas no Ēdenes. Kaut arī šķiet, ka Ādamam nekas netiek īpaši pavēlēts, viņa dēli lauksaimniecības gada beigās, kad ievākta raža un jēri saskaitīti, pienes upurus (1Moz 4:3-4). Gluži tā, kā tas vēlāk tiek noteikts bauslībā, kas dota pie Sinaja kalna.¹ Savukārt Noa, tiklīdz izkāpis no šķirsta, plūdiem beidzoties, ceļ altāri un pienes pilnupuri, t. i., pilnīgi sadedzināmo upuri no ikviena šķirsta dzīvnieka un putna, kas bija ņemti līdz.²

Tāpat arī Ābrahāms pēc tam, kad Dievs viņu ir aicinājis doties uz Kanaāna zemi, ceļ altārus un pienes upurus tajās vietās, kur Dievs viņam parādās un viņu uzrunā.³ Pie šiem altāriem viņš piesauc Tā Kunga vārdu.⁴ Šāda ir tā sauktā Patriarhu laika iezīme, ka ģimenes galva ir arī priesteris, tādējādi apvienojot laicīgo un garīgo varu.

¹ Piem., 2Moz 23:16, 19. Pļaujas / ražas svētki pirms jauna gada iesākšanās.

² 1Moz 8:20

³ Piem., 1Moz 12:7-8; 13:14-18 u. c.

⁴ 1Moz 13:3-4

Mēs varētu domāt: kādēļ gan tik smags ir Noas lāsts pār jaunāko dēlu Hamu un viņa pēcnācējiem? Tāpēc, ka Hams, izsmiedams vīna skurbuma pievarēto tēvu, sacēlas ne vien pret ģimenes galvas, bet arī pret paša Dieva autoritāti, ko Noa pārstāv kā priesteris.⁵

Vienkārši un skaidri vienoto ģimenes galvas un priestera gādību par sev uzticētajiem mēs redzam pie Ījaba – Ābrahāma, Īzāka un Jēkaba laikabiedra. Viņš, rūpēs par saimes labklājību, ik reizi pēc savu bērnu rīkotās ballītes aicina viņus uz dievkalpojumu un par katru pienes upuri, ja nu gadījumā kāds dzīru karstumā būtu apgrēkojies pret Dievu (Īj 1:5).

2. Ārpus laika priesterība Melhisedeks

Tomēr Vecajā Derībā ir norādes uz vēl kādu priesterību, kas pastāv ārpus ģimeniskās kārtības un ārpus oficiālās Ārona priesterības, pat ārpus laika un jebkādas citas šīs zemes piederības. Tā ir Melhisedeka priesterība.

Šķiet tīri paradoksāli, ka Jaunajā Derībā tik liels uzsvars ir likts uz šo Melhisedeka priesterību. Ko tad mēs par viņu, proti, Melhisedeku, zinām? Viņš īsi, tikai dažos pantos, ir pieminēts 1. Mozus grāmatas 14. nodaļā:

Un Melhisedeks, Šālemaš ķēniņš, iznesa maizi un vīnu, – viņš bija visaugstā Dieva priesteris. Un viņš to svētīja, teikdams: "Ābrāmu svētī visaugstais Dievs, kam pieder debesis un zeme! Un svētīts visaugstais Dievs, kurš tavus ienaidniekus nodevis tavās rokās!" Un viņš [Ābrāms] deva tam desmito daļu no visa. (1Moz 14:18-21)

Tas arī viss. Pēc Ābrāma spožās uzvaras karā pār daudzkārt lielāko karaspēku, karā, kurā Ābrāms bija spiests iesaistīties, jo iebrucēji Sodomā bija saņēmuši gūstā viņa radnieku Latu, Melhisedeks iznāk sveikt un svētīt Ābrāmu. Šis Melhisedeks it kā uzrodas no nekurienes, paveic savu darbu un atkal pazūd no notikumu skatuves. Nekādu ziņu par viņa izcelsmi vai piederību.

Luters "1. Mozus grāmatas skaidrojumā" atsaucas uz kādu senu jūdu rabīnu ieskatu, ka Melhisedeks ir bijis Noas dēls Šems.⁶ Tādā gadījumā viņš Ābrāma laikabiedriem tiešām būtu cilvēks no citas – pirmsplūdu laika pasaules. Kā Vēstule ebrejiem viņu raksturo: "Bez tēva, bez mātes, bez cilts raksta; viņam nav ne dienu sākuma, ne mūža gala" (Ebr 7:3), jo viņš bijis jau pirms

⁵ 1Moz 9:20-27

⁶ M. Luters, 1. Mozus grāmatas skaidrojums, 2. sēj., 154. lpp., atsauce uz Liru. Beginning with the second century A.D., rabbis identify Melchizedek as Noah's son Shem late in his life (*Gen. R. [Lech Lecha] 44.7; Neofiti 1; Pseudo-Jonathan; Jerusalem 2; Midrash Tehillim on Ps. 76.3; cf. Joseph A. Fitzmyer, The Genesis Apocryphon of Qumran Cave 1: A Commentary Biblica et Orientalia, 1. [Rome: Pontifical Institute, 1966], pp. 31–32; Robert Hayward, "Shem, Melchizedek, and Concern with Christianity in the Pentateuchal Targumim" in Targumic and Cognate Studies. Journal for the Study of the Old Testament Supplement Series 230. edited by David J. A. Clines and Philip R. Davies [Sheffield: Sheffield Academic Press, 1996], pp. 67–80). This view is countered by the Davidic perspective of Ps. 110 and the Qumran eschatological Melchizedek in 11QMelch.*

viņiem visiem un paliek vēl pēc viņiem, pārdzīvodams vairākas paaudzes.

Tomēr lakoniskie vārdi 1Moz 14 pasaka daudz vairāk, nekā sākumā šķiet. Vārds Melhisedeks (*Malkī-Cedek*) nozīmē "Taisnības ķēniņš" vai arī "mans ķēniņš ir taisnīgs". Viņš ir arī *Šālemas* valdnieks. *Šālem* varētu būt saīsinātā forma no *Jerušalaim* – Jeruzaleme, kā to redzam arī Ps 76:3: "Un Šālemā bija Viņa pajumte, un Viņa mājvieta Cionā." Bet *šālem* ir arī vārds, kas atvasināts no saknes *šlm*, kas nozīmē pilnību, pabeigtību, papildījumu. Pazīstamākais šīs saknes vārds ir *šalom* – "miers", kas ebreju valodā nosedz visai plašu nozīmju lauku, ietverot gan atalgojumu, gan labklājību, gan uzplaukumu. Tādējādi šajos vārdos varam saskatīt arī norādi uz Mesijas vārdu, vienlaikus titulu, Jesajas pravietojumā: *Viņa vārds ir: Brīnums, Padoma devējs, Varenais Dievs, Mūžīgais tēvs un Miera valdnieks* [saršālom] (Jes 9:5). Bet vienlaikus te redzam arī priekšpasludinājumu Jēzus vārdiem pie krusta: "Viss papildīts!" (Jņ 19:30) Jo *melek šālēm* var saprast arī kā "Piepildījuma valdnieks".

Ņemot to visu vērā, vairs nešķiet dīvaini, ka Jaunajā Derībā Kristus līdzībai ar Melhisedeku piešķirta tik liela nozīme, kaut arī Melhisedeks Vecajā Derībā minēts tikai divās vietās – 1Moz 14 un Ps 110:4 – "Tu priesteris mūžīgi – pēc Mana vārda Malkī-Cedek / Taisnības valdnieks", vai: "Tu priesteris mūžīgi pēc Melhisedeka veida".

Tādējādi 110. psalms, kurš arī jūdaismā izsenis uzskatīts par *mesiānisku*, proti, pravietisku attiecībā uz gaidāmo Mesiju, vēsta par tādu Mesiju jeb Kristu, kurš apvieno abas – gan valdnieka, gan priestera funkcijas. Psalma pirmo daļu Jēzus citē diskusijā ar rakstu mācītājiem, attiecinot to uz sevi: "Kāpēc saka par Kristu, ka viņš ir Dāvida dēls? Jo pats Dāvids psalmu grāmatā saka: *Kungs sacīja manam Kungam: sēdies man pie labās rokas, līdz Es tavus ienaidniekus nolieku Tev par kāju pameslu. Tātad Dāvids sauc viņu par Kungu; kā tad Viņš var būt tā dēls?*" (Lk 20:41-44) Bet psalms taču runā par vienu Kristu. Un kaut arī šķiet, ka evaņģēlijos Kristus tiek vairāk izcelts kā valdnieks, apustuļu vēstulēs ne maza nozīme pievērsta Viņam kā augstajam priesterim.

Mesijas priesterība – citi pravietojumi

Šādu valdnieka un priestera apvienojumu redzam arī vienā no Caharijas pravietiskajām vīzijām, ko viņš apraksta šādi: *Lūk – lukturis, viss zelta un trauks virs tā. Uz tā septiņas eļļas lampiņas, un septiņām lampiņām uz tā septiņas caurulītes. Un divi eļļas koki līdzās – viens pa labi no trauka un otrs pa kreisi.* (Zah 4:2-3) Par šo vīziju Caharija saņem paskaidrojumu, ka *šie divi ir eļļas dēli* [svaidītie], *kas stāv visas zemes Kunga priekšā.* (Zah 4:14) Un *svaidītie*, kā zināms, ir valdnieks un augstais priesteris. Pie tam viņi abi – tā brīža jūdu valdnieks Zerubābels un priesteris Jozua – arī parādās Caharijas vīzijās. Tomēr Vecās Derības praviešu vēstījumi neattiecas tikai uz viņu pašu laiku. Tā arī šī vīzija ir tik līdzīga tai, ko Jēzus rāda Jānim un kas aprakstīta Atklāsmes grāmatā, ka tā nevar būt nejaušība.

Es pagriezos, lai ieraudzītu, kas ar mani runā tādā balsī, un pagriežies ieraudzīju septiņus zelta gaismekļus, un šo gaismekļu vidū kādu līdzīgu Cilvēka Dēlam garā tērpā līdz pat zemei un ap krūtīm apjozušos ar zelta jostu. (Atkl 1:12) Savukārt Jānim par viņa skatīto tiek dots paskaidrojums: Lūk, noslēpums par septiņām zvaigznēm, ko tu redzēji pie manas labās rokas, un par septiņiem gaismekļiem – septiņas zvaigznes ir septiņu draudžu eņģeļi, un septiņi gaismekļi ir septiņas draudzes. (Atkl 1:20) Tādējādi redzam, ka Kristus, valdnieks un priesteris, uztur savas baznīcas gaismu šajā pasaulē, lai tā varētu spīdēt visiem, kas vēl ir tumsā.

Jau šie pravietojumi par Kristu kā īpašu, pārļaicīgu augsto priesteri ir gana pārlicinoši, kaut nebūt ne vienīgie. Dažkārt Bībeles tulkojums mums liedz ieraudzīt kādu būtisku norādi, kas gan nav aiz ļauna prāta vai tulkotāja centieniem kaut ko noslēpt. Šie pravietojumi, kā jau pravietojumi, ne vienmēr atbilst mūsu cilvēciskās loģikas konstrukcijām un samulsina tulkotājus, kuri tad ne reti mēģina grūto Rakstu vietu "iztulkot" saprotamāk.

Kā piemēru te varētu minēt "Cietēja Kalpa dziesmu" Jes 52:13-53:12, kas ir viena no četrām tā sauktajām "Kalpa dziesmām" Jesajas grāmatā. [Kalpa dziesmas ir pravietojumi par Mesiju, Tā Kunga Svaidīto, kurš izpilda doto uzdevumu, atšķirībā no Tā Kunga kalpa Israēla, kurš netiek galā ar savējo.]⁷ Šī ceturrtā dziesma iesākas 52. nodaļas beigās:

*Lūk – Manam kalpam veiksies,
viņš tiks paaugstināts,
augstumos vareni paaugstināts!
Daudzi no tevis satrūkās –
nemaz ne pēc cilvēka skata,
un stāvs ne kā cilvēku dēliem!
Bet tagad Viņš apslacīs daudzas tautas,
ķēniņiem Viņa priekšā mutēs būs ciet,
tie redzēs to, kas tiem nav stāstīts,
un sapratīs, ko nav dzirdējuši! (Jes 52:13-15)*

Kaut arī Vēstulē romiešiem citēta 15. panta daļa: *bet kā ir rakstīts: redzēs tie, kam nebija sludināts par Viņu, un nāks pie atziņas, kas nebija dzirdējuši* (Rm 15:21), norāde uz Kalpa priesterību šoreiz palikusi ārpus apustuļa redzesloka. Un tomēr tā šeit ir, kaut bieži vien tulkotāji savā mulsumā seko LXX-as piedāvājumam, tulkojot 15. p. 1. daļu: *viņš radīs izbrīnu daudzās tautās*. It kā turpinot domu par Kalpa dīvaino izskatu. Protams, var jau par to brīnīties, bet Jesaja ir gribējis teikt ko citu. Šī slacīšana ir saistīta ar upuri: *nolicis pats sevi par vainas upuri*. (Jes 53:10) Un saistībā ar upuriem slacīšana ir viens no priestera pienākumiem, piemēram, par grēka upuri noteikts: *Un tad lai svaidītais priesteris paņem daļu vērsa asiņu un ienes Saiešanas teltī. Tur priesteris lai iemērc savu pirkstu asinīs un septiņas reizes slaka asinīs Tā Kunga priekšā, tas ir, svētās vietas priekškara priekšā*. (3Moz 4:5-6) Zīmīgi, ka Kunga Kalps, ko ļaudis uzskatīja par nešķīstu, pats ir tas, kurš ar apslacīšanu – ar savām asinīm – šķīsta mūs no grēkiem.

⁷ Jes 42:1-9; 49:1-6; 50:4-9; 52:13 – 53:12

Acīmredzams, ka tieši šī Rakstu vieta – Cietēja kalpa dziesma – pēc diakona Filipa izskaidrojama pamudināja etiopiešu augstmani uz kristību:

Bet vieta, ko viņš Rakstos lasīja, bija šī: viņš ir kā avs, ko ved uz kaušanu, kā jērs cirpēja priekšā kluss, un viņš neatver savu muti. Viņa pazemības dēļ sods viņam atcelts. Kas izskaidros viņa cilti? Jo viņa dzīvība tiek paņemta prom no zemes. (Apd 8:32-33) Konkrētie panti ir no Jes 53:7-8. Un Evaņģēlija pasludinājuma rezultātā augstmanis tiek kristīts (Apd 8:38), kas arī ir aplacīšana ar ūdeni pēc Kristus pavēles trīsvienīgā Dieva vārdā.

3. Kristus priesterības konsekvences – priesteru un valdnieku tauta

Jā, kas gan izskaidros Viņa cilti? Kristus ciltij, Viņa piederīgajiem taču būtu jābūt tādiem pašiem kā Viņš. Ja Kristus ir valdnieks un priesteris, vai gan mēs, nespēcīgie, zemie un grēcīgie, spējam Viņam jel kādā mērā līdzināties? Un tomēr Raksti dāvā mums šādu iedrošinājumu. Atklāsmes grāmatas sākumā Jānis raksta septiņām draudzēm:

Viņam, kas mūs mīlējis un ar savām asinīm mūs no mūsu grēkiem atbrīvojis, un kas darījis mūs par valstību un priesteriem Dievam un savam Tēvam, – Viņam lai slava un spēks mūžu mūžos! (Atkl 1:5-6)

Jā, arī mēs uz to varam sacīt "āmen", gluži kā Jānis. Priesteru aicinājums un kalpošana ir nopietna un grūta, kaut svētīga lieta. Bet kā tad ar mums pārējiem? Un vai, rakstot draudzēm, Jānis te lielītos ar savu īpašo amatu? Un pat ja šo un vēl arī otru Rakstu vietu Atklāsmes grāmatā mēs saprastu kā vēstījumu par tiem, kas īpaši aicināti priesteru kalpošanai,⁸ tad tomēr 1. Pētera vēstule mūs iedrošina:

Bet jūs esat izredzēta cilts, kēnišķa priesteru saime, svēta tauta, tā īpašums, kas jūs no tumsas ir aicinājis savā brīnumainajā gaismā, lai jūs sludinātu Viņa izcilos darbus – jūs, kas reiz nebijāt Dieva tauta, bet tagad esat Dieva tauta, jūs, kas nebijāt apžēloti, tagad esat kļuvuši apžēloti. (1Pēt 2:9-10)

Tādējādi Kristus priesterība ir ne vien pārlaicīga, bet arī vispārēja. Priesterība tiek dota visiem. Bet arī Pēteris te nepasaka neko pilnīgi jaunu, vien atsaucas uz Rakstiem, jau sen Vecajā Derībā dotu apsolījumu. Kad Israēls, izejot no Ēģiptes, nonāk pie Sinaja kalna, pirmais, ko Dievs saka Mozum, ir:

Tā saki Jēkaba namam, stāsti Israēla dēliem: jūs redzējāt, ko es darīju ēģiptiešiem, ka es jūs nesu uz ērgļa spārniem un atvedu pie sevis! Un tagad – ja jūs man klausīt klausīsiet un turēsiet manu derību, tad no visām tautām jūs būsiet mans īpašums, jo mana ir visa zeme! Jūs man būsiet priesteru valsts un svēta tauta! (2Moz 19:3-6)

Tikai mums vairs nav jānes upuri, jo pilnīgais upuris jau ir nests. Bet, kā norādīts Pētera vēstulē, Kristus tautas priesteriskā kalpošana ir: sludināt

⁸ 24 vecaju dziedātā jaunā dziesma Jēra priekšā: *Tu esi cienīgs ņemt rakstu rulli / un atvērt tās zīmogus, jo Tu tiki nokauts / un esi izpircis Dievam ar savām asinīm ļaudis / no katras cilts un valodas un tautas un tautības, / un esi viņus darījis mūsu Dievam par valstību / un par priesteriem, un viņi valdīs pār zemi (Atkl 5:9-10).*

Dieva izcilos darbus – ikvienam tajā vietā un veidā, kur esam Viņa likti un aicināti.